

Lichterveldse taalkronkels

Van Andjoen tot Zentjeplakker

Lieve Coussée, Modest Maertens & Filip Van Devyvere

Andjoen Toet in 't pekken van den andjoen. De uitdrukking is eigenlijk een afscheidsgroet. Familieleden of vrienden die van elkaar afscheid nemen na een bijeenkomst maken om zo te zeggen een afspraak om elkaar weer te zien bij het pikken van de ajuinen. Ajuin wordt natuurlijk gewoon uitgetrokken en niet afgepikt. De betekenis is dan ook: we zien elkaar weer als 't past, zonder dat er een vaste datum vooropgesteld is.

Berrel'n Een *berrelne kot* is een hok langs buiten betimmerd met planken of *berrels* (van de verzamelnaam *berd* voor planken). Bij de zagerij kun je hiervoor *slagberd* kopen of laten zagen. Een bericht is *utgeberreld*: het is aangeplakt of uitgehangen aan een *berd* of bord. Figuurlijk: een *berrel'n aenzichte*: een onbewogen gezicht, in modern nederlands: pokerface

Cifao Oorvijs. Iemand een oorvijs geven is in 't Lichtervelds: *hem een cifao draaien*

Diltekaetre Letterlijk een kater die zich op *den dilte*, de hooizolder ophoudt (in de hoop daar zijn gading te vinden). Manspersoon die, zoals boer Bavo uit het chanson van Miel Cools, graag de katjes in het donker knijpt.

Ende Het einde, heb je z'n *endeklokke* horen luiden? Het feest loopt op z'n *ende*. Er komt daar maar geen *ende* aan. Wordt ook gebruikt in de zin van een deel van de tijd. Van een oud mens hoor je wel eens: *z'is ook al een ende nieuwe*. Eveneens gebruikt als vage aanduiding van lengte: *een endje koorde* om iets vast te binden, of afstand: Brussel, dat is *een heel ende verre*. Ook nog in de betekenis van verlengde: wie in een tweewoonst leeft en over zijn buurman spreekt, begint met: *in 't ende van t' uzent...* Het hedendaagse Nederlands flirt wel eens meer termen als leuk wijf en lekker stuk. Datzelfde *stuk* zou dan in het Lichtervelds, en in pejoratief gebruik, wel eens *een ende* kunnen zijn. Met een dom wijf, *een dom ende* valt niet veel aan te vangen.

Fijn Fijn, in de zin van niet dik en meteen in de zin van knap of behendig. *'t Finste is z'n aor en 't is nog de dikte van ne pak nagels*. Ook *'t Finste is z'n aor en 't is nog nen duum dikke*. Beide spreuken worden gezegd over iemand die niet bepaald snugger of fijngevoelig is.

Gildig Ruim: na een rijke maaltijd past de uitdrukking *'k ee gildig genoeg*. Van een vrouwspersoon die door moeder natuur rijkelijk bedeeld is, zegt men dat het *een gildig vrouwmens* is.

Ietekofieten en peperbollen Klassiek antwoord van huismoeders aan kinderen die (voorbarig) begonnen te vragen wat er te eten zou zijn. Ietekofie-

ten op zich zelf heeft geen enkele betekenis. Het gezegde is een variante op *kurieuze neuzen en vraagsteerten*.

Joemeter Landmeter, verbastering van het Franse *géomètre*.

*Klappenansje, ook:
koutenansje* Conversatie, meestal van onbenullige aard. Het weer is een onuitputtelijke bron van *klappenansje*. Buren of bekenden in een losse babbel, zijn bezig met een *koutertje te slaan*.

Soms gebeurt het dat men zich niet gemakkelijk van dat soort praatgrage gezellen kan ontdoen en dan kan de onverwachte aankomst van een nieuwe persoon de gelegenheid bieden om op een elegante manier het gezelschap te verlaten. Meestal gaat dit dan gepaard met de uitspraak: *'k ga der nu van deure, g'eed ier andre koutenansje...*

*Luuz'n met lange
steerten* Wie armoe heeft, heeft -in de volksmond althans- luizen. Bij wie echter straatarm is, willen zelfs de luizen niet blijven. Van zo iemand zegt de volksmond: . Alles wat hij of zij nog heeft zijn *luuz'n met lange steerten*, *da je ze kunt weretrekken als ze weglopen*.

Mallard'n Nog zo'n mondstopper. In sommige gezinnen stonden voor de lastige vragers *ietekoffieten en peperbollen* op 't menu, in andere gezinnen waren 't *mallard'n*. *Mallard'n* heeft op zich zelf ook geen enkele betekenis en wordt in het antwoord alleen maar gebruikt om de logisch volgende vraag uit te lokken: *Wat zijn mallard'n?* Hierop luidt het rijmende antwoord dan: *kl... van oude garden*, waarbij de vrager zich in het ootje genomen voelt en zou moeten ophouden met lastige vragen te stellen.

Nietting Wat van geen waarde of belang is, is *ne nietting*. Kinderen die slecht presteerden op school kregen wel eens *ne nietting* in 't vooruitzicht gesteld, in plaats van zakgeld bij een goed eindrapport. Soms wordt de uitdrukking opgesmukt tot *ne nietting met een blauw lintje* of *ne nietting met 'n belje*.

Orie Verwijst naar het Franse woord *origine*, oorsprong, afkomst, ras, soort. Bintjes en Records zijn aardappelen van een verschillende *orie*, soort. Ook toepasselijk op bloemen en groenten en ... mensen

Polken Naar vroege aardappels wordt er *gepolkt* om te zien hoever ze staan en wanneer er vermoedelijk zal kunnen gekapt worden. Patrijzen die in het open veld slapen, *polken* ook op hun slaapplek. Polk is ook nest, bed: *ne warme polk*.

Ruuskabuus Vrolijke rakker. Wie handelt zonder veel nadenken, van geen klein gerucht vervaard is, kleren en schoenen rapper verslijt dan anderen, is een *ruuskabuus*, het absolute tegendeel van een *zentjeplakker*.

Stik veld of akker, eventueel met aanduiding van teelt: *'t petattestik*, *'t sjukreistik*. In het Heereyckse Rentenbouck uit 1780 worden tal van percelen met hun naam genoemd. Zo is er sprake van het *crom-*

mestuck, 't *verenoogestuck* of 't *moerplasstuck*, al naargelang men de vorm, de eigenaar of de ligging van een partij land wilde aangeven. 't *Stik* is terug te vinden in de uitdrukkingen *J'is laote ip z'n stikk'n* wat zoveel is als: hij begint pas laat met zijn werk, en ook 't *stiksje van bachten 't uus is verkocht* : we hebben het (voor één keer) breed en laten dat ook zien.

Tielik Vroeg. Komt van *tijdelijk*, maar dan in de betekenis van bijtijds en niet te laat. 't *Is morgenuchtend tielik dag*: we moeten morgen vroeg uit de veren. *Ge ziet ook tielik an*: en daar komt ge nu pas mee voor de dag.

Upkallefaetern Van kalfaten Oplappen, renoveren zonder grote kosten te maken.

Veurende *z'n veurende ommerieën*, letterlijk zijn vooreinde omrijden. Wordt gezegd van iemand die op sterven ligt of terminaal ziek is. Het gezegde is ontleend aan de landbouwwereld. Boeren ploegen hun veld altijd in de langsrichting om. Op beide einden blijft dan een ongeploegde strook over waar de tractor (vroeger *jamelle* en paard(en)) op keert. Deze stroken zijn de vooreinden en worden haaks op de lange voren, als laatste deel van 't *stik*, omgewerkt of omgereden. 't *Veurende ommerieën* is dus de laatste hand aan 't werk leggen. Voor wie er dieper op in gaat is dit een zeer mooie gedachte. Het leven wordt vergeleken met een veld dat omgeploegd moet worden. Op het einde van zijn leven is iedereen zijn taak aan het afwerken en ploegt hij zijn laatste voren: *j'is z'n veurende an 't ommerieën*

Winterwerk Tegen oktober - november worden bij veel liefhebbers de lochtink in winterwerk gelegd. Om het spitten in het volgend voorjaar te vergemakkelijken, worden op al de vrijgekomen grond bedden van een kleine meter breed aangelegd, afgewisseld met afwateringsgreppels. De uit de greppels opgehaalde aarde wordt niet verkruimeld of fijn geharkt, maar in grove steken op de bedden gegooid. Wanneer men -naar analogie met een winterse moestuin- van iemand zegt: *z'n aor ligt in winterwerk*, wordt bedoeld dat zijn hardos slordig gekamd is.

Zentjeplakker Brave Hendrik. Komt van *zentje* (= sanctje) waarmee oorspronkelijk een heiligenbeeldje en later, bij uitbreiding, alle prentjes bedoeld werden en van plakken (= kleven). Kinderen die zich de hele dag kunnen bezighouden met uitknippen en in een album kleven van prentjes zijn *zentjeplakkers*, het absolute tegendeel van levendige rakkers.